

Якушевський Олексій Вікторович
Єрко В'ячеслав Володимирович
Ткаченко Анатолій Володимирович
Ковба Орест Петрович

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗАСТОСУВАННЯ БРИГАДИ ТАКТИЧНОЇ АВІАЦІЇ (ВИНИЩУВАЛЬНОЇ) ПРИ ВІДБИТТІ УДАРІВ ЗАСОБІВ ПОВІТРЯНОГО НАПАДУ ПРОТИВНИКА В ОБОРОННІЙ ОПЕРАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОГО УГРУПОВАННЯ ВІЙСЬК (СИЛ)

У статті проводиться аналіз факторів, що впливають на ефективність бойових дій авіації. Автори досліджують суть і зміст впливу факторів під час ведення бойових дій (операції) угруповання Повітряних Сил Збройних Сил України та напрями їх подолання.

Ключові слова: *аналіз факторів, бойові дії, винищувальна авіація.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Виходячи з досвіду застосування тактичної авіації у бойових діях існує розмаїття факторів, які впливають на ефективність бойового застосування під час проведення бойових дій (операції) угруповання Повітряних Сил Збройних Сил України (ПС). Аналіз факторів впливу проведений з метою розширення можливостей та удосконалення прийомів та способів ведення бойових дій при відбитті ударів засобів повітряного нападу противника в оборонній операції оперативного-тактичного угруповання військ (сил) (ОТУВ(с)).

Метою статті є аналіз факторів, що впливають на застосування бригади тактичної авіації (винищувальної) (бр ТА) при відбитті ударів засобів повітряного нападу противника та, як наслідок, використання їх для ефективного виконання поставлених перед бригадою завдань.

Виклад основного матеріалу. Особливість війни як двостороннього процесу, її динамічність і маневреність породжують величезну кількість чинників, вплив яких на хід і результат бойових дій часто стає непередбаченим і підвищує ступінь невизначеності військових дій. Обстановка, що складається в процесі бойових дій відрізняється великим різноманіттям зв'язків і відносин. Її конкретний аналіз є найбільш важким і відповідальним моментом при прийнятті рішення на бойові дії (операцію).

Серед численних факторів, що впливають на ефективність бойових дій (операції) бригади тактичної авіації (рис. 1), найбільш вагомими і значущими є ті з них, які пов'язані зі способами ведення сторонами бойових дій у повітрі. Адже від обраних способів залежать як величина нанесеної противнику шкоди (кількість уражених (виведених з ладу) повітряних цілей, наземних об'єктів), так і рівень втрат своїх військ (сил).

Сторони що воюють можуть застосовувати різні способи ведення бойових дій. Однак ступінь впливу конкретного способу на результат бойових дій (операції) бригади тактичної авіації різний, оскільки кожен з них залежить від конкретних умов обстановки.

Рисунок 1 – Фактори, що впливають на ефективність бойових дій (операції) бригади тактичної авіації

Ведення бойових дій здійснюється при активній і свідомій протидії з боку противника, що переслідує свої оперативні цілі. У цих умовах запорукою успіху є використання фактора раптовості. Нищівна міць першого раптового удару може застати противника зненацька, дезорганізувати його, привести в повну розгубленість, внаслідок чого противник не зможе надати належного опору, що безсумнівно вплине на ефективність дій сторін і на величину їх втрат. За деякими оцінками військових фахівців, у результаті можливих раптових і попереджувальних дій авіації противника наші авіаційні і протиповітряні угруповання можуть зазнати збитків від 35 до 45% і вище. Це різко послабить угруповання ПС і значно знизить наші можливості щодо зриву організованого повітряного нападу і вступу військ противника у бойові дії.

У бойових діях, як ні в яких інших видах практичної діяльності, першочергове значення має фактор часу. Військова історія має чимало прикладів, коли для здійснення замислу військових дій необхідно було за будь-яку ціну затримати на певний час головне угруповання військ (сил) противника, щоб виграти час з метою перегрупування і зосередження військ для подальшого нанесення контрудару. Разом з тим зростання тривалості ведення активних бойових дій може негативно вплинути на їх ефективність, так як це призводить до зростання матеріально-технічних, енергетичних, фінансових витрат, а головне, до людських втрат.

До числа факторів, що впливають на ефективність бойових дій (операції) бригади тактичної авіації, можна віднести характер дій наземних військ (сил) сторін. Передові частини сухопутних військ, розвідувально-диверсійні групи, ракетні війська і артилерія, сили і засоби РЕБ можуть залучатися для вирішення завдань з придушення, ураження (виведення з ладу) авіації в місцях її базування, об'єктів ППО, пунктів їх управління, об'єктів інфраструктури та інше. Це може привести до ослаблення ППО, авіаційних

угруповань сторін, що безсумнівно позначиться на ефективності бойових дій (операції) бригади тактичної авіації.

Не менш важливий вплив на ефективність бойових дій (операції) може надати характер дій військово-морських сил сторін, які здатні вести боротьбу з авіаносцями, надводними кораблями і підводними човнами – носіями крилатих ракет, що буде сприяти ослабленню авіаційно-ракетних угруповань, які базуються на цих кораблях і підводних човнах.

Узгоджене застосування угруповань різних видів і родів військ (сил) можливо тільки за умови єдності в розумінні цілей, завдань і порядку їх виконання в просторі і часі. Ця єдність досягається вмілою організацією управління, зв'язку і взаємодії у військах (силах) воюючих сторін. Досвід минулих років і особливо останніх війн дає чимало прикладів, коли сторона, що мала перевагу в засобах збройної боротьби, зазнавала поразки через слабку організацію управління військами. В сучасній війні вимоги до управління стали ще більш жорсткими. Воно стало таким же вирішальним фактором, як кількість і якість зброї, а співвідношення рівнів управління не менш важливим, ніж співвідношення засобів збройної боротьби. Великий вплив на результат бойових дій (операції) угруповання ПС надає і рівень організації взаємодії військ (сил), оскільки від нього залежать комплексне використання бойової потужності різних родів військ, інтеграція їх бойових потенціалів.

Найважливішим фактором, що робить домінуючий вплив на хід і результат бойових дій (операції) угруповання ПС, є кількісно-якісний склад озброєння і військової техніки ракетних, авіаційних угруповань та угруповань військ (сил) ППО воюючих сторін. Озброєння і військова техніка збільшують ударну і вогневу міць військ (сил) сторін, маневрені можливості, забезпечують гармонійне поєднання основних елементів бойових дій: вогню, удару і маневру, дають можливість досягати мети військових дій у короткі терміни. У новітній військової історії такими прикладами є повітряні війни в Югославії та Іраку. Так, винищувальна авіація югославських ВПС застосовувалася тільки перші два-три дні після початку агресії, оскільки бортове радіоелектронне обладнання та озброєння літаків не дозволяли на рівних вести повітряні бої з літаками США і НАТО. Завдяки перевазі в дальності виявлення і ураження літаками США і НАТО було знищено 86% винищувачів ВПС Югославії, які вважалися найсучаснішими літаками.

Абсолютна перевага у повітрі у війнах проти Іраку (1991, 2003) була досягнута завдяки застосуванню малопомітних винищувачів-бомбардувальників F-117A і стратегічних бомбардувальників B-2, побудованих за технологією “Стелс”, високоточних крилатих ракет, керованих авіаційних бомб та ін.

У сучасних умовах, коли засоби повітряного нападу стали основною зброєю війни, неухильно зростає ступінь впливу засобів (систем) ППО на хід і результат військових дій у повітрі. Як показує досвід, створення високоточних, перешкодостійких, високоавтоматизованих, багатоканальних засобів (систем) ППО, побудованих на основі новітніх технологій, – одне з центральних завдань у справі обороноздатності будь-якої держави.

До числа факторів, які необхідно враховувати при веденні бойових дій (операції) угруповання ПС, відносяться характеристики наземних об'єктів удару, їх інфраструктура: кількість об'єктів, що уражаються, їх географічне розташування (з точки зору досяжності до них ударних засобів), міцність, розміри, конфігурація, наявність вразливих точок, їх екологічна небезпека, а також рівень оснащення об'єктів активними і пасивними засобами захисту та ін. Характеристики наземних об'єктів ураження істотно впливають на такий показник ефективності бойових дій (операції), як нанесений (відвернений) сторонам збиток.

Одним з важливих факторів, що впливають на ефективність бойових дій (операцій), є рівень всебічного забезпечення військових дій, який може зробити істотний вплив на

організований і своєчасний вступ у військові дії військ (сил) сторін і подальше виконання ними поставлених завдань.

Ступінь впливу кожного виду забезпечення на результат бойових дій (операції) об'єднання ПС різний і залежить від обстановки, що складається. Якщо, наприклад, умови обстановки дозволяють забезпечувати стабільне і безперервне постачання військам (силам) матеріально-технічних засобів, продовольчих товарів, то вплив цього фактора є стабільним. Ускладнення обстановки може викликати труднощі у забезпеченні військ (сил) і, як наслідок, привести до зниження ефективності бойових дій (операції).

При оцінці рівня матеріально-технічного, тилового забезпечення військ (сил) сторін необхідно враховувати також економічний стан району бойових дій (операції) з точки зору можливостей по використанню місцевих ресурсів для забезпечення військ, залучення місцевого транспорту, ремонтних, лікувальних та інших установ.

Серед усіх видів забезпечення найбільш сильний вплив на хід і результат бойових дій (операції) об'єднання ПС надають оперативні види забезпечення, в тому числі розвідка, радіоелектронна боротьба, оперативне маскування, психологічна боротьба.

Важливою складовою оперативного забезпечення є психологічна боротьба, конкретним вираженням якої є “рефлексивне управління” противником. Основним питанням “рефлексивного управління” є можливість примушуючого впливу на творчу діяльність противника, його стимулювання на прийняття бажаних для нас рішень. Одними з основних елементів “рефлексивного управління” є дезінформація, демонстрація, маскування та ін.

Серед факторів, що впливають на результат бойових дій (операції), головне місце займає людський (суб'єктивний) фактор, що включає наступні елементи: морально-психологічні якості, ідейну переконаність і моральну стійкість населення і військовослужбовців; знання і навички людей в області військової справи, їх вишкіл і її відповідність вимогам сучасної війни. Особливо велике значення мають тут знання, досвід, творчі та організаторські здібності командних кадрів.

Важливе місце серед факторів, що впливають на ефективність операції (бойових дій), займають рівень бойової та мобілізаційної готовності військ (сил) сторін, їх можливості щодо перегрупування. Високий рівень бойової та мобілізаційної готовності військ (сил) сторін, їх можливості щодо перегрупування, продемонстровані багатонаціональними силами проти Іраку (1991, 2003), і пасивність іракської військової машини повністю визначили результат військових кампаній.

Навколишнє середовище є одним з істотних факторів, що впливають на підготовку, хід і результат проведених бойових дій (операції). Обладнана в інженерному плані місцевість підвищує живучість військ, розширює можливості щодо розробки і реалізації способів ведення бойових дій (операції) об'єднання ПС.

Серед факторів навколишнього середовища особливо слід виділити вплив часу доби на ефективність бойових дій (операції) об'єднання ПС. Сучасна військова техніка робить війська більш незалежними по відношенню до кліматичних умов, часу доби, що сприяє зниженню їх впливу на результат бойових дій (операції).

Проведений аналіз показує, що чинники, що впливають на ефективність бойових дій (операції) угруповання ПС, можна класифікувати за можливістю їх зміни і за ступенем визначеності (рис. 2).

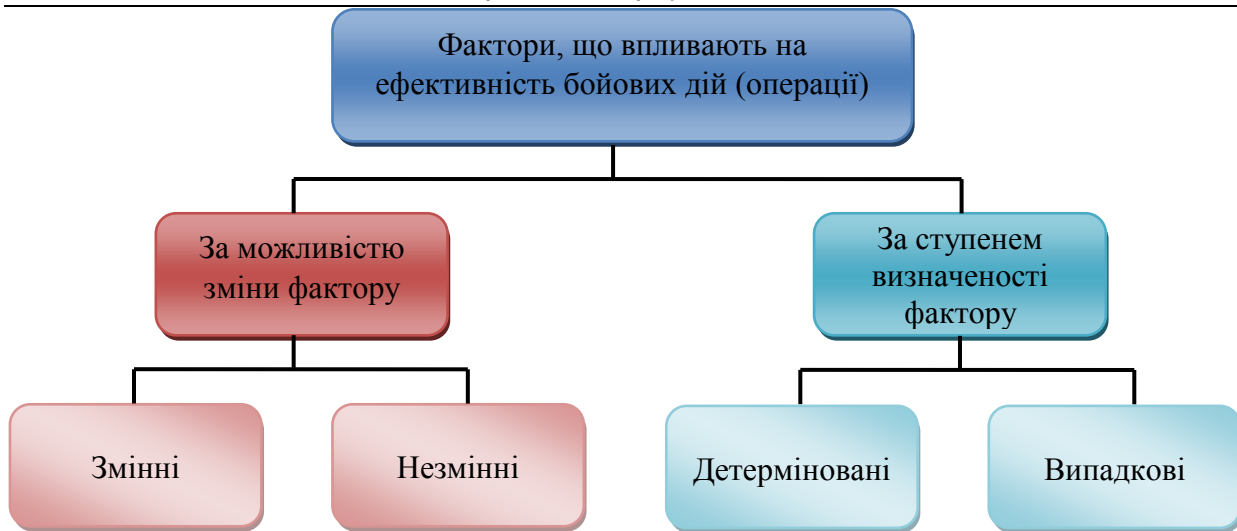

Рисунок 2 – Класифікація факторів, що впливають на ефективність бойових дій (операцій) угруповання ПС

За можливістю зміни чинники бойових дій (операції) можна розділити на змінні і незмінні. У військовій області більшість чинників відноситься до змінних факторів. Це зумовлено тим, що військові дії – це жорстке протистояння з використанням не тільки матеріальних, а й духовних сил воюючих сторін. Волі і розуму командувачів (командирів) одної сторони конфлікту протидіють розуму і волі командирів з іншої. Ця протидія виражається у рішеннях, планах, в організаторській й іншій роботі командування і в практичній діяльності військ. Зокрема, від воєначальників залежать вибір застосовуваних способів ведення бойових дій (операції), організація управління і взаємодії, бойового складу угруповань авіації і військ ППО, інші чинники. Варіювання фактором здійснюється через зміну параметрів, які мають взаємозв'язок з цим фактором. Наприклад, для зміни способу ведення бойових дій (операції) можуть бути змінні просторові і часові характеристики подолання системи ППО, рубежі введення в бій винищувачів та ін. Зміна величин цих параметрів може дозволити визначити раціональний спосіб ведення бойових дій (операції) об'єднання ПС, що забезпечує досягнення необхідної ефективності бойових дій з мінімально можливим рівнем своїх втрат.

У свою чергу, до незмінних факторів можна віднести, наприклад, тактико-технічні характеристики засобів (систем) озброєння, географічні координати стаціонарних військових, промислових об'єктів та інші.

За ступенем невизначеності фактори, що впливають на ефективність бойових дій (операції), поділяються на детерміновані і випадкові. Детерміновані чинники – це заздалегідь відомі фактори. Кількість детермінованих факторів бойових дій (операції) вкрай обмежена. Це зумовлено тим, що противник прагне приховати свої справжні наміри, плани. Разом з тим деякі фактори в силу об'єктивних причин є відомими. Наприклад, мінімальний час перебазування (передислокації) з'єднань і частин; мінімально необхідний обсяг запасу матеріально-технічних засобів, пального для збереження боєздатності з'єднань, частин; дальності польоту типів літаків і ін.

Серед усіх видів випадковостей найбільш сильний вплив на ефективність бойових дій (операції) надають випадковості, обумовлені слабко передбачуваними діями противника. Пояснюється це тим, що противник цілеспрямовано прагне зірвати плани протистоячій сторони, нав'язати їй свою волю в інтересах досягнення поставленої мети. У налагодженому механізмі бойової діяльності військ цей вид випадковості може спричинити ослаблення або втрату контролю над ходом бойових дій, привести до втрати ініціативи і до інших негативних наслідків.

Характер сучасних бойових дій, яким притаманні великий просторовий розмах, рішучість цілей, різкі і часті зміни обстановки, різноманітність способів вирішення

бойових завдань, вимагає точного кількісного обліку всіх процесів бойових дій, в тому числі і можливих варіантів дій противника. За цих умов все більшого значення набуває математичне моделювання із застосуванням електронно-обчислювальної техніки.

Математичне моделювання при достатній його розвиненості в методичному і організаційному аспектах є найбільш перспективним. Воно не вимагає великих матеріальних витрат, забезпечує прогнозування результатів бойових дій при різних варіантах дій противника, внаслідок чого може підвищитися не тільки обґрунтованість прийнятих рішень, а й підготовка особового складу для дій в умовах слабо передбачуваних дій противника.

Висновок. Як було показано вище, одним з найважливіших вимог при прийнятті рішення на бойові дії, в тому числі бойові дії (операцію) угруповання ПС, є виділення істотних факторів, які надають головне, вирішальне значення на хід і результат бойових дій. Однак не слід обмежуватися аналізом тільки істотних чинників. Необхідно вивчати і другорядні чинники, оскільки на певному етапі бойових дій їх значення може змінитися в залежності від умов, що склалися.

Слід підкреслити, що при ухваленні рішення на бойові дії (операцію) дуже важливо не просто враховувати можливість впливу цих факторів на хід і результат бойових дій, а вивчати і враховувати фактори в їх сукупності і взаємозв'язку. Такий підхід забезпечить найбільшу глибину проникнення в сутність бойових дій (операції).

Список використаних джерел

1. ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Військова освіта: тези доповідей XIV міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів, м. Київ, 2-3 квітня 2014 р., Національний авіаційний університет / редкол.: М.С. Кулик– К.: НАУ, 2014. – 56 с.
2. Тактика ВА (дивизия-полк). – М.: Воениздат, 1989.
3. Аналіз результатів застосування авіації Повітряних Сил Збройних Сил України в антитерористичній операції: матеріали науково-практичного семінару. - Київ: НУОУ, 2015. - 32 с.
4. ВІСНИК. Системи озброєння і військова техніка № 2(18). Аналіз способів і прийомів застосування тактичної авіації в локальних війнах та збройних конфліктах./ редкол.: О.О. Казіміров [та ін.]. – Х.: ХУПС, 2009. – 68 с.